

К АЛЯ 150 новых работ пейзажиста М. Гомельшчына. Гомельшчына абласной мастацтвай студыі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Жывапісцы, графікі, скульптары, майстры дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва нягледзячы на ​​важкія выпадкі, рыхтуючыся да гэтай даты.

На мой погляд, з часу мінулай абласной выставкі мастакі Гомельшчына творча пастаялі, навукова расце іх прафесіянальнае майстарства. Вельмі прыемна, што ў сёлётай экспазіцыі — работы многіх жанраў, што аўтары гэтых твораў закрываюць важныя тэмы, сур'ёзна ставяцца да праблем рэалістычнага мастацтва.

Мы пераносім у студзенскія дні 1924 года ў майстарні мастацкай студыі. На малбярэ — палатно, на якім распачаты мастацкі партрэт Ільіна. Мастак прымацаваў да пачатка партрэта жалюбную стужку. Праз акно майстарні бачым прыслуханыя жалюбныя сцягі на вуліцы. У майстарні двое вайскоўцаў, урушаючы трагічнай весткай. Суровыя твары, уваглава тыя постаці — праз іх аўтар кар-

МА ВЯСТАВАЧНЫХ ЗАДАЧАХ

МАЙСТАРСТВА ПРАСЦЕ, ЗАДАЧЫ УСКЛАДНЯЮЦА

цыні імкнўшы падкрэсліць той душэўны стан, той вольны смутак, які ахоплены ўсе... Задума твора — цікавая. Мінскае мастацкае зноўдзена і перададзена ўдала. Але ёсць і істотны недарэкаваці. Недарэкаваці выразна ахарактарызаваны персанажы — мы не ведаем, чаму яны тут, у майстарні. Чаму ў майстарні няма самага мастака? Логічна тора, на мой погляд, патрабавала яго прысутнасці.

Назвамыя работы пра Леніна і вельмі яго ідэй сведчаць, што мастакі Гомельшчына не заўсёды да сягаюць пастаўленай перад сабой высакорданай маты — ім яшчэ не ўдаецца дасяць глыбока раскрыць багацце, веліч ленынскага характара. Ёсць і зусім слабыя работы з вобразам Леніна. Так, у карціне М. Мазаўра «Сустрача ў лес» — Ленін і дзеці. Палатно так і засталася на ўзроўні сцягу. Персанажы не звязаны ні дэянаці, ні ўнутраным станам, чамусьці на твары іх — нейкая засмучанасць.

Моладзі Валікага Кастрычніка прысвечана палатно Я. Іваншкі «Меры аб жыцці». Юнак-будзёнавец і малая дзяўчына. Яны — закаханыя. Ім даводзіцца развітавацца з карцінай М. Паліянкова «Лінагорства С. Бродскага «У. І. Ленін і плакат А. Мельячэна «Ленін жыве, Ленін будзе жыць», твор С. Бродскага «Мужык з мясца яшчэ падзягалявак — «Дваццаце стагоддз» На лінагорствы — зямны шар. Шырэйшым поступам крокаць каломы тых, што выступаюць супраць капіталізму. На чале іх — Ленін. Мне здаецца, тэма, узятая аўтарам, патрабавала ў гэтым творы больш манументальнага вырашанага вобраза правадыра.

У скульптуры вобраз Ільіна увабелены І. Ратніцкім. Мастак правільна ўмельства ў перадачы ленынскага аблічча. Але ў гэтай скульптуры з правага боку не маюцца дастаткова глыбока пранікнёны ва ўнутраны свет Леніна — чалавека і правадыра.

Шчыраю інтанцыяй прасякнута карціна В. Крылова «У майстарні мастака. Смутак аб правадыры».

вацца — чаюючы баі і паходы. Персанажы палатна пададзены буйным планам, у абвугленых формах. У аснове каларыстычнага вырашэння — палхотныя колерны спалучэнні. Характары ж распрацаваны яна недарэкаваці.

М. Навіцкі і на гэтай выставцы паказваў палатно аб Вялікай Айчыннай вайне — «Куравы». Цяжка параненыя савецкія лётчыкі са збігата ворагамі самалёта прабі-

А. ШЫПАРКОУ

ваюцца да сваіх. Уверсе, над вершынямі дрэў, ляцяць журавы. Нейкі вельмі гарманічна ўвядзены лірычны матыў у тэму трагічнага гучэння. І, можа быць, вольна гэтая лірычная нота нарадзіла веру, што героі перамогуць усе выпрабаванні, што яны яшчэ ўнікнуць у неба, каб нішчыць фашысцкіх сур'ятынікаў. Недарэкаваці такія рашучыя характары ў герояў палатна.

Цікавае задума карціны М. Казакіна «Святая песня». Тут тэма пачынае народнай аб змаргах за радзіму адмыслова спалучаецца з тэмай нашай сённяшняга жыцця: святая песня адбываецца ля помніка тым, што аддалі жыццё ў барацьбе за наш сённяшні светлы дзень. Мажорны каларыстычны ляд палатна не змяняе глыбокаму ўспрыняццю пачуццяў гашаны да тых, што змагаліся і загінулі, не скарышыліся парад ворагам.

Запомніцца індустрыяльнае пейзажы В. Казакіна «Хімічны завод», «Гуцеравод», «Пад Рачычэ», трыпціч В. Кузняцовай «Мае сучаснікі», палатно Д. Алейніка «Маці».

Менш удала выступілі графікі. Праўда, і ў іх ёсць паасобныя уда-

чы. А. Мельячэна, які працягвае распрацоўку гэраічнай тэмы партызанскай барацьбы ў гады Вялікай Айчыннай вайны, ствараючы цікавы вобраз дзета Талаша. Работы А. Мельячэна і С. Бродскага — вольна, бадай, і ўсё сапраўды значнае, што прадстаўлена ў раздзеле графікі.

Творца актыўна зацікаваў гомельшкі скульптар І. Ратніцкі, апрача партрэта У. І. Леніна, паказваў кампазіцыю «Вольны». Выразны твора вобразы байцоў грамадзянскай і Вялікай Айчыннай войнаў, накарціцелю космосу. Вобраз на роднага мсціўцы увабелены скульптарам А. Сайкоўым у рабоце «Партызан». Партызан кампазіцыя Ц. Мейтуса «Смутак» — пра тыя выпрабаванні, якія выпалі на долю нашых жанчын у гады вайны.

Ёсць пунія ўданы ў гэты раздзел работ Д. Палова «Цікавае і ўсё ж калі яшчэ і яшчэ знаёмішыся з работамі скульптараў, створанымі за апошні час, пераконнае, што творам нестася такіх якасцяў, які глыбока пранікнёны ва ўнутраны свет персанажы, шырокае абвугленне жыццёвага матэрыялу. Адчуваецца паверхнае, чыста знешняе ў падыходзе да натуры.

Заслугуючы увагу работы майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва.

З імямі Леніна звязаны ўсе перамогі савецкага народа — такая ідэя дэкаратыўнай палатны «Па запавятах Леніна», паказанай майстрамі лакавай мініяцюры А. і Г. Остайнымі. У палатне — некалькі сюжэтаў: разалюбленыя рабочыя, матросы, салдаты штурмуюць Імні палац, ажыццеленыя індустрыялізацыі і калектывізацыі, умацаванне дружбы народаў нашай краіны, мацаванне абароназдольнасці Савецкага Саюза. Савецкіх ляд палатна не змяняе глыбокаму ўспрыняццю пачуццяў гашаны да тых, што змагаліся і загінулі, не скарышыліся парад ворагам.

Запомніцца індустрыяльнае пейзажы В. Казакіна «Хімічны завод», «Гуцеравод», «Пад Рачычэ», трыпціч В. Кузняцовай «Мае сучаснікі», палатно Д. Алейніка «Маці».

Менш удала выступілі графікі. Праўда, і ў іх ёсць паасобныя уда-

Перш за ўсё бачны новыя творчы дасягненні. Доказ гэтаму — пастаўлена складаных задач увабелення велічыннага вобраза Ільіна, зматычнае пашырэнне работ, імкненне гаварыць і творча пра грамадскае значнае. У той жа час, бывае, важна тэма не знаходзіцца вернага ўвабелення, вольна, на гэтае выстаўцы побач з неаблігі палатны І. Цімафеева «Пейзаж». «Партрэт дзюбчыні» бачым яго карціну «Праводы», дзе мастак прыбывае да сімвалікі, якая мала пра тэму гаворыць. Людзі на прадзінным плане — быццам нейкае расплытае маса фарбаў. Така «фарматарысцка» выклікае неўдольнае.

Шмат увагі аддаючы тэмам Каўчэраўскай, Вялікай Айчыннай войнаў, мала работ ствараюць гомельшкі мастакі — і жывапісцы, і акаралісты. Я не супраць пейзажы — мяне вельмі радуюць работы ў гэтай галіне М. Паліянкова, Р. Ландарскага, Ц. Карлава, В. Ганжы. Кожны з іх па-свойму, натхніты, задуманы расказвае пра родныя мясціны. З добрым настроем створаны жывапісны пейзажы В. Звінагорскага, Д. Алейніка. Але ж і ў галіне пейзажы няма кампазіцый, у якіх вольна ўсёй велічыннай пастаўлена родная прырода, пастаўлена быць вольна вобраз Радзімы. Каб быць пейзажы-карціны.

Мабыць, варта гомельшкі мастак вольна аднесціся да пастаўленай тэмы, які ставіць перад вышэйшым мастацтвам народ — глыбей выявляць жыццё, ствараць карціны, у цэнтры якіх былі б характары сучаснасці, раскрытыя ў дэянаці, у гарманічным спалучэнні прыгажосці іх іспраў і іх думак, мар, спадэванняў.

Задума гэтага для гомельшкі мастак павінен быць сілу. Майстарства ёсць. Калектыў — немалы. А жыццё Гомельшчына — пачнуўшыся. Якія ж выдыві напрушваюцца пасля знаёмства з гомельскай юбілейнай?

Гомель.

МАЛЬ кожны з нас, аматыраў кінадакументалісты, ведае яго імя. Больш паліённы свайго жыцця Міхалі Беру не расказаць з кінакамерай. Прайдзе трыцца кіламетраў мірнага і франтавага дарогі, зняты сотні кіначасопісаў, дзесяткі кінакінадакументальных відэаў, навукова-папулярных фільмаў, у якіх адлюстраваны многія непаўторныя падзеі жыцця. А прага ўбачыць, адлюстравана нозае ўсё яшчэ не напелена, бо прафесія яго — кінарэпацёр.

Для тых, хто працуе ў ігравым кіно, іншы раз дастаткова зняць даатры фільмы, каб лічыцца майстрам. Рэпацёрскае ж майстарства не зусім прыкметна, бо раскідана яно па кароткіх стужках, сюжэтах і кадрах. А між тым многія з іх маюць каштоўнасць гістарычнага дакумента. Нарядка «схоплення» рэпацёрцаў імгненны рэалісмаці становяцца сапраўдным мастацкім вобразам. Не ўпусціць гэтае імгненне, умець асэнсаваць яго — вольна, і чым майстарства кінадакументалісты.

«Калі ты апэратар-дакументаліст, вольнагай працаваць за ўсё рэпацёркам, гэта значыць умець працаваць з кінакамерай, кінакамеры скажаць аб вялікіх і «малых» падзеях жыцця паўнона». Так вызначае сваё творчае крока М. Беру. І гэта не пустыя словы. Яны пацверджаны шматгадовай працай.

У мінулым годзе на экраны выйшаў фільм-рэпацёрж «Дзеля жыцця на зямлі». Ён зрабіў нас нібы вядомымі апэратарамі «Днепр» — баявых вучняў Савецкай Арміі. Складаныя тактычныя маневры, салдацкі быт, партрэты людзей — усё трапіла ў аб'ектыў рэпацёрскай кінакамеры.

Здымаючы гэты фільм, Міхалі Самянавіч не раз звяртаўся ў думках да падзей Вялікай Айчыннай войнаў... У франтавую кінагрупу М. Беру прыйшоў у першы месяц вайны. Работа ў баявых умовах патрабавала ад апэратара і мужнасці байца прыяднага крока.

У многіх фільмах аб Вялікай Айчыннай вайне мы бачылі кадры вайнанага бою, у якім савецкі знішчальнік збівае фашысцкі бамбардзіроўшчык. Памятаеце! Птушчы ўзляцце ў неба свецкі «хлестраб», каменем ліццё ўніз ахотлены дымам вяржоны Кадр гэтыя зняў летам 1941 года на Франсіскім фронце ваенкор М. Беру. Ён жа зняў і першы палонных немцаў паблізу ад Смаленска.

Немагчыма нават пералічыць непаўторныя ваяны кадры, знятыя Берувым — іх вельмі многія. Бо куды толькі ні кідаў яго суровы ваенны лёс. Але, відаць, ніколі не забудзем мы тыя, якія ўвайшлі ў вядомы фільм «Разгром нямецка-фашысцкіх войск пад Масквой». Апэратарунасць аўтару гэтай стужкі — беспрыкладная. Фільм быў патрэбен краіне.

Камера заставала ў рука ад сымжы, сэрца здаймае ад бою, калі даводзілася здаймаць сляды злычынства ворага, — успамінае М. Беру. — Але грэла адна думка — фашысты адкінуць ад роднай сталіцы. І мы крочылі ў баявы перадах нашай пяхоты і танкаў...

Нялёгікі і доўгімі былі франтавыя дарогі кінааператараў. Для Міхалі Самянавіча Берава лягчэйшымі і карцейшымі здаваліся тыя, што вялі да роднай Беларусі. Яе пакуты, бязьба і подзвігі ўвабелены М. Берувым і яго таварышамі ў кінастужках «Бітва за Віцебск», «Мінск — наш», «Вызваленне Савецкай Беларусі». Змест іх — кінакадры, можна сказаць, выявленныя з палымя казачы. Камера М. Берава не абмінала і быт вайны, імгненны салдацка адначынку, апэрацыю ў медсанбатарэйскай зямлячцы, напружанае жыццё ўзаода перад боем.

Калі я ўзяўся на спецыяльна выдзеленым камандаваннем фронту самалёта, каб зняць панараму толькі што авшчанага ад ворага Віцебска, — расказвае М. Беру, — я не пазнаў горада майго юнацтва. Ён ляжаў пад моёй спусташчы і разбураны акупантамі.

З першымі часамі арміі М. Беру ўступіў у Мінск. Як ні ўсхваляваны быў Міхалі Самянавіч сустрачай з родным горадам, але здымаў, здымаў, здымаў... Аб гэтым сведчыць фільм-дакумент «Мінск — наш». Незаўсёды застаўна ў нашай памяці кінакадры, на якіх мы бачым, як скідаюць савецкіх з будынку Дома урада, устанавляюць чырвоны сцяг на франтаным Мінскага Дома культуры. У многіх дакументальных фільмах яны выкарыстоўваюцца як сімвал вызвалення, перамогі над фашызмам. Гэта таксама ўмельства мастака — раскрываць праз дакумент абвугляючыю публіцыстычную думку.

З фронту апэратар М. Беру вярнуўся з ардамі Вялікай Айчыннай войнаў ІІ ступені, Чырвонай Зоркі і пяццю медалямі. Вярнуўся на сваю кінастудыю, якая толькі пачала аднаўляцца. Сюжэ-

ты кінахронікі, спецыялускі, дакументальныя фільмы, у якіх расказаць першыя дзень, месцаў аднаўлення рэспублікі, у іх важнайшыя падзеі нашай наўдзайна гісторыі. Імя апэратара М. Берава з'явілася ў цітрах фільмаў-дакументаў аб пасляваеннай Беларусі: «30 год БССР», «Шчасце народа», «На зямлі Беларускай», «Савецкая Беларусь». Міхалі Самянавіч быў у ліку тых, хто ствараў першыя кінахронічныя абвугляючыя дакументальныя навукова-папулярныя відэаы. Праз кожную апэратар умець выявіць жыццёвую фактуру аб'екта, здымак, перадаць стан прыроды, патрэбныя наставы («Помнікі Беларусі», «Беларуская пушча», «Па Прыпяці», «Вяснавыя мелодыі», «Раніца жыцця»). Характэрна для апэратара жыццёнасць кадра вышчываецца напўна і тым, што інштату ён закончыў мастацкі тэхнікум. Ён марыў расказаць аб прыгажосці цудоўнай беларускай зямлі, аб

людзях... Змяніўшы пэндзаль на кінакамеру, М. Беру застаўся верным сваёй мары.

У ліку лепшых твораў беларускага дакументальнага кіно апошніх гадоў — кінахроніка «Глобус Насявіна», «Соль зямлі», «Здарэнне ў рэжысёрска-аператарскай сканцэнтраванасць на публіцыстычнай думцы.

З цягам часу ў Міхалі Самянавіча не знікала рэпацёрскае жывапісца, адольнасць здымаць, як кажуць, з ходу. Гэты апэратар не старонік «метада падглядання». На яго думку рэпацёрж павінен умець здымаць так, каб не «каваць» камеру, умець кантактаваць з персанажамі будучага фільма.

У адной з апошніх сваіх работ кінахроніка «Хлестраб і чарны Міхалі Самянавіч даўся да тэго, што нават такіх «гэроў», які птушкі, не заўважылі кінакамеры. Тут М. Беру выступіў адын у трох ролях — сцэнарыста, апэратара і рэжысёра. На працягу амаль трох месяцаў даваўся цярпліва назіраць за шырэйшымі птушкамі — вельмі асяляроўнымі птушкамі — каб расказаць аб іх звычках і паводзінах, аб тым, як хлопчык вырастае ў хворая птушану. Гэты ланкіны і вольны чалавечы фільм мо ствараць толькі добры чалавек.

Рэпацёрскаму рухомасці ў ўдольнасць публіцыста правадзімаў М. Беру ў рабоце над рыскам «Сапраўднае імя — Мікалай Шумілоўскі». Сцэнарый даваў шмат цікавых звестак аб магіячыванне Судзілоўскім, якога лёс кідаў у розныя канцы свету і назаўсёды разлучыў з Радзімай. Апэратар М. Беру і рэжысёр І. Гаско арганічна аб'ядналі архіўныя дакументы волькай дэянаці, фатаграфіі, інтэрв'ю, рэпацёржана знятыя кадры.

За 35 гадоў работы ў кіно М. Беру зняў, бадай, каля двух тысяч хронічных сюжэтаў і спецыялускаў.

У рэпацёрскай справе не абходзіцца з бяз рыскі. І не толькі на вайне. Міхалі Самянавіч можа прыгадаць не адзін такі выпадак. Напрыклад, як аднойчы пелдае не апынуцца на рагах у самага гаспадара Беларускай пушчы — зубра: добра, што егер быў пелдае. Няма ла нацярпення і ад сваіх «гэроў» мурашак, калі здымаў фільм «Граўчынны лес». А мне ўспамінаецца, што некалькі гадоў назад на студыі называлі Міхалі Самянавіча «канатакодам».

Аднойчы ў часе здымак дэманстрацыі эн доакчы перайшоў на карнізе чацвэртага паверху з балкона на балкон.

Шукаў выразны ракурсы, — жартуе Міхалі Самянавіч, публіцыскае круглымі акуларамі.

Але гэта дробязь. Мне падабаецца, што прафесія рэпацёржы шодрава на сустрачы з цікавымі людзьмі.

І іх у Міхалі Самянавіча было шмат. Яму даваўся здымаць Янку Купала, Якуба Коласа, славацкі дэда Талаша, Кірыла Арлоўскага, Хо Шы Міна, Марыса Тарэза і многіх іншых цудоўных вядомых і невядомых людзей. Будучы і новыя цікавыя сустрачы. Рэпацёрж М. Беру не расцэнаваць з камерай. Пра рэнейшым, ён гатовы назіраць на самія яркія з'явы часу, на чалавека, вортага, каб на яго «трацілі стужку. Ён — страі.

Е. БОНДАРАВА.

Конкурс агляда мастацкай самадзейнасці

СЕМ СВЯТОЧНЫХ ДЗЁН

...Калі адкрылася засянона, на сцэне стараў хор аўтамаблюдаўдзінкоў. Урачыста і ўзвёсла прагучала песня А. Пахутавай «На Мамаевым кургане». Яе змяняе руская народная песня «Удзесь» — любіты вост Уладзіміра Ільіна Леніна... А вольна ўжаруўся ў вільху танца удзельнікі танцавальнага калектыву мінскіх аўтамаблюдаўдзінкоў...

Сем дзён мінае магілі знаёмства з выкананым мастацтвам самадзейнасці мастацкіх калектываў прамысловых прадпрыемстваў, устаноў і навуковых устаноў, палатнаў і акулары і клубнаў сталіцы. У аглядзе-конкурсе прыняло ўдзел 420 калектываў мастацкай самадзейнасці і 1100 індывідуальных выканаўцаў. У гэтым ліку больш 90 зусім новых калектываў, створаных у час падрыхтоўкі да ленынскага юбілею.

Многія калектывы прыкметна павысілі сваё творчае майстарства — хоры аўтамаблянага і трактарнага заводаў, заводў імя Леніна і імя Арджанішвілі, 2-га аўтобуснага парку, домаў будучыня камбіната, медыцынскага, політэхнічнага інстытутаў і педагагічнага інстытута замежных моў. Сарод харагграфічных калектываў нельга не адзначыць калектывы Палатна культуры камвольнага камбіната, які выканаў арыгінальнае кампазіцыю «Слава працаў», будучага трэста № 1 і іх танца «Мы будзем новы дом». Калектывы швейнай фабрычкі аб'яднаны імя Крупскай і тэхналагічнага інстытута, праграма

ліх складалася з беларускіх народных танцаў і танцаў народаў СССР.

Удзельнічалі ў аглядзе і прадстаўнікі такіх відаў і жанраў самадзейнага мастацтва, як тэатр мініяцюр «Сілуэт» (радыётэхнічны інстытут), тэатр чытальнік, ялечны тэатр (Палац культуры камвольнага камбіната).

Прыемна было знаёмства з канцэртным праграмай танк новых калектываў, як аўтабазы № 11, ПТВ-10, навукова-даследчага інстытута «Энергасетч», завода імя Вавілава і іншых.

Аднач траба адзначыць, што былі і такія калектывы, якія слаба змагаліся за пецуёнку на гарадскі агляд, аддалі свае пазіцыі амаль без «бою» — гэта калектывы мастацкай самадзейнасці мотавалазавода, а таксама заводў імя Кірава, «Ударнік», гадзінічнага, медыцынскага прэпаратыў. Зусім не амаглі ўставаць сваіх калектываў на конкурс маргарады і гіпсавыя заводы, завод жалезабетонных вырабаў, хлебазавод № 5.

Равныя агляды сталіцы закончыліся. У лютым адбудзецца гарадскі агляд самадзейных калектываў. А пакуль што ідуць рэпетыцыі, аматары самадзейнага мастацтва адточваюць, шліфуюць сваё майстарства. Нанерадзе — новая прыёмная сустрачы...

Р. МІНІНА, метадыст Дома мастацкай самадзейнасці Мінскага абласнога савета прафсаюзаў.

НА БІС ...НЕ ВЫКЛІКАЛІ

На агляд-конкурс у Клічавіцкі раённы Дом культуры прышліўся шмат гледаюч. Усе спадзяваліся паглядзець добры канцэрт, убачыць узорнае майстарства самадзейных артыстаў, паглядзець і паслухаць новыя танцы і песні.

Але ў многім спадзяванні не апраўдалася.

Больш — менш прыстойна выступілі калектывы мастацкай самадзейнасці раённага Дома культуры, тэхнікума, менавіта сельскай сельскай клубу. Але і ў іх праграмы былі аднастайны. Ніжэй сваіх магчымасцей паказалі на гэты раз белыя самадзейныя артысты Запольскага сельскага клубу — «Клуба выдатнай работы», лепшага ў раёне.

Работнікі аддзела культуры і раённага Дома культуры не паклапаніліся свочасова, каб усе калектывы і індывідуальныя выканаўцы добра падрыхтаваліся да агляда-конкурсу. Усё, можа, на скаваць, рабілася наспех, таму і прыхалі ў райцентр лічаныя калектывы. З індывіду-

альных выканаўцаў добра выступілі толькі спявачкі Зінаіда Ліпніцкая — удзельніца мастацкай самадзейнасці Дзімітраўскага клубу і Раіса Кахановская — выкладчыца Клічавіцкай музычнай школы. Зусім дарэмна адзначыла журы чытальніца Андрэя Хромчанку — метадыста РДК. Усе творы, якія ён чытаў, падрыхтаваны ім вельмі даўно, нічога новага не прагучала.

Танцавальнае мастацтва было прадстаўлена ўсяго адным танцавальным калектывам менавіта сельскай сельскага клубу. Але і ў іх праграмы былі аднастайны. Ніжэй сваіх магчымасцей паказалі на гэты раз белыя самадзейныя артысты Запольскага сельскага клубу — «Клуба выдатнай работы», лепшага ў раёне.

Работнікі аддзела культуры і раённага Дома культуры не паклапаніліся свочасова, каб усе калектывы і індывідуальныя выканаўцы добра падрыхтаваліся да агляда-конкурсу. Усё, можа, на скаваць, рабілася наспех, таму і прыхалі ў райцентр лічаныя калектывы. З індывіду-

альных выканаўцаў добра выступілі толькі спявачкі Зінаіда Ліпніцкая — удзельніца мастацкай самадзейнасці Дзімітраўскага клубу і Раіса Кахановская — выкладчыца Клічавіцкай музычнай школы. Зусім дарэмна адзначыла журы чытальніца Андрэя Хромчанку — метадыста РДК. Усе творы, якія ён чытаў, падрыхтаваны ім вельмі даўно, нічога новага не прагучала.

М. ЯГЛА, А. ДЗЕМІДЗЕНКА, супрацоўнікі Клічавіцкага раённага савета «Сцяг Саветаў».

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Беларускі тэатр оперы і балета паказваў прам'еру — народную музычную трагедыю «Хаваншчына» М. Мусоргскага (музычнае рэжысёрства Ларэнта Ленінскага прэміі, народнага артыста СССР Д. Штанкоўскага). Дырыжёр спектаклем заслужаны дзеяч мастацтваў РСФСР К. Ціханав. Пастаўню ажыццявіў заслужаны артыст РСФСР А. Дадзішвіліяні. Дэкаратыўнае афармленне выканана па эскізах народнага мастака БССР Я. Чапурнікава.

На здымку: сцэна са спектакля.

ПРАЗ ГЛЫБІНУ СТАГОДАЗЯУ

Гэты чаравін знайшлі пад трыста пяці пластам зямлі. Ён быў сплюсчаны, надалоў згнуў. Узвар архагаў адрэзаў працягнула тое, што падшава не зусім звычайна — з мяккай скурцы, які рабілі калісьці ў старажытнай Русі. І, зраўмел, работа саматужна.

Паказалі чаравін гісторыку. Ён згадуваў, што экспанат цікавы. Было вырашана адрэзаць зноўдзена да рэстаўратара Уладзіміра Алксандравіча Масляна. Папрасілі, як мажэ адрэзаць аднаццаць да рэчы.

Прыбыла белыя залішні. Уладзімір Алксандравіч і сам ведае цэную гэтакім знаходкам. За апошні дзесяць год яго рукі трымалі экспанаты, ад якіх заміралі сэрцы ў археолагаў. Гэта былі даўнія, з'яўдзеныя іржыя мячы часоў Алксандра Неўскага, чарапікі вянчальных амбур, нашыя сямейны перабыткіна чалавека. Масляна вяртаў у іншае жыццё. Цяпер ляжаць яны ў экспазіцыі індустрыяльнага музея БССР — талмачныя сведкі першых працоўных іржыя чалавека, чуючыяга дойдзства і баістасць баявой славы дружных кіеўскай Русі. Тое ведае, можа і чаравін гэты здыбуў у бойцы вольна палачкага нязяў.

Масляна прыўзняў пінцэтам навалачан с

БУДЗЕМ ЗНАЁМЫ:

Таіса БОНДАР

Аднойчы ў рэдакцыю прыйшоў ліст з братняй Маладой. Даслаў яго Таіса Бондар з просьбай выказаць думку пра яе вершы. Вершы нас зацікавілі, бо напісаны яны былі шырока і непарэзна, без тых газетна-літаратурных штампай, што так уласціва творчасці пачаткоўцаў. Адчувалася, што аўтар хаця і падае пад уплыў іншых паэтаў, але імкнецца гаварыць сваім уласным голасам, імкнецца перадаць свае асабістыя думкі і пачуцці.

Таіса Бондар нарадзілася на Міншчыне ў 1945 годзе. У 1967 годзе скончыла Мінскі дзяржаўны педагогічны інстытут замежных моў. Зараз працуе выкладчыцай англійскай мовы ў адной са школ г. Фалешты. Вершы піша з 1963 года. Гэта першае выступленне Таісы Бондар у друку.

РАЗВІТАННЕ

Раніцою мне трэба было развітацца з трапяткай сям'ёй Нарачы, з вадарам соснаў. І таму нон здадася пакрыўджанай, яснай, сон не йшоў. Я сыйшла да вады, дзе на кладцы прасядзела гадзіну ці дзве, не ведаю добра. Час спыніўся, ля ног скруціўся клубочкам. Сосны глуха маўчалі, спавітыя ноччу. Усе шчыльнае цышыня мяне ўхувала коўдрай. Калі ж раптам, нібы ад штуршка, я ўзнялася, пад нагамі зіццела вада блакітам халодным. Зусім побач з-за срэбранай нізкай галічкі сонца з возера зоркай чырвонай ўспывала. Паласкалі праменні заспаане неба рупліва, тклі цуды-узоры, сутыкнуўшыся з ценню. Нерухома ляжала зямля ў нямым заціпенні. І прыскока да дрэва і я, бо імкнулася ірвануцца ўвесь гім абуджэння прыроды. Птушкі сонца віталі нязладжым хорам. А яно ліло золата шчодрой рукою на ваду, на ляс, і на шлях мой далёкі...

Змерцаў хачу дарагой, як жыццё мае, доўгай ўсю зямлю ад гарачка поўдня да калючых ільдоў паўночных, што калюць стагоддзямі моўчкі на шурпатых дэтонах ночы.

Зведзю хачу глыбіні акіянаў, на сонцы сініх. І, як дар іх, сабе пакінуць гаркаватае соль на вуснах, сясці шалёны ў вухах, што сплюшчваю хвалю гнёт у шматтонныя лусты. Верыць хачу усмешкам тых, каго страць дзевяццацца.

Для мяне спадарожны вецер, што кліча і кліча удалеч, — па назведаным годзе.

ЦЫШЫНЯ

У абдымак чочы засынае год. Цемра тушыць вокны па чарзе. А ні гука... Толькі грукат у скронях час, што ціха паўз мяне паўзе. А яно няўмоўна абуджае думкі аб жыцці, жкое даравана мне. Цышыня злятае птушкаю на рукі. Чутна, як планета дыкае у сне.

МЕЛОДЫЯ НОЧЫ

Сіні вецер гайдае планету ледзь чутна, сыпле жменямі зоркі ў падпол да яе. І звіняць праменаў блакітныя струны. Ціям смуткам крышталі іх звон аддае. З гэтых гукаў выстраілі і колкасці ірыжыня ці перагна ядну... Карціна схопленая ў ракурсе канкрэтнага перажывання: радкі ж пра тое, як расстання да «ён» і «яна!» Адсюль і птушкі, што могуць параніць сэрца, і ліст, што нехаватна, «сонна» падае «на след нябачныя», далей, амаль чужыя...

Адлічае год апошні дні. Зіме пакідае турботы. А тая кляпоціца: толькі б раслі

Са снегу гурбы пад плотам. Як уладар хопіць, таму і ў сне. Лёдчы чужы кружыць барозы. Ад кожнага руху парывае снег. Вызвоняючы струны марозу. Як тонкае шкло, паветра звіняць. Ад гэтай бялоснай пшчоты. Адлічае год апошні дні. Зімакочы ў бэльх сумэтах.

26 СТУДЗЕНЯ споўнілася семдзесят гадоў з дня нараджэння беларускага савецкага паэта Аркадзя МОРКАЎКІ.

Творчая дзейнасць Моркаўкі развівалася нераўнамерна — з частымі і прадліглымі перапынкамі. Актыўны ўдзельнік літаратурнага жыцця ў 20-х гадах. Ён амаль змаўкае ў гадах 30-х, цалкам аддаўшы сваім прафесійным заняткам спачатку тэхнічна-электрычна, потым інжынерна ў палаче мер і вагі.

Пачаўшы адначасова з Ул. Дубоўкам, А. Алесандравічам, А. Дударом, Моркаўка выдаў сваю першую кніжку «Дым жыцця» значна пазней за іх, у 1928 годзе, і гэта надарло ўнізе адценне паўнай творчасці.

Чытаеш, напрыклад, у Моркаўкі: «Ці не наша магутнасць заве, — ды ці ж гэта час сёння здаваецца, калі хмель веснавы ў палаче, калі сэрца пайшло камсамольца». — І прыпамінаеш, што пра гэты «хмель веснавы» не тое каб лепш і глыбей — проста раней і ў большай адпаведнасці з усяй сваёй творчасцю ўжо нам расказалі тыя ж Алесандравіч і Дудар.

Як амаль усе беларускія паэты пачатку 20-х гадоў, Моркаўка шчыра апытаў савецкую навіну ў вясковым быцц і працы, аднак і тут ён рэдка ішоў далей сказанага Чаротам ці Трусам: «Юныя дробныя імчыць мяне шпарка. Вёска імчыцца... Стары, сутрымаў! Не жалася, ці што? — гэта ж арка! Гэта мы святкавалі тут май...»

Сваё, самастойнае пачыналася ў Моркаўкі з малага, амаль непрыкметнага: з даверу да рэалістычнай дэталі, з умелства бацьчы жыво.

У тым жа «Дыме жыцця», сярод «зор-чараўніц», «вянкію надзей» і «кос-ручэй» — раттам свежас, траінас, нечакана дакладнас:

Ліст на след нябачны будзе сонца падзець, Будуць птушкі вострыя ляццё.

Вострыя птушкі! Іх востра-рэзальфныя контуры ў халаднава-сінім небе. Выстраіны і колкасці ірыжыня ці перагна ядну... Карціна схопленая ў ракурсе канкрэтнага перажывання: радкі ж пра тое, як расстання да «ён» і «яна!» Адсюль і птушкі, што могуць параніць сэрца, і ліст, што нехаватна, «сонна» падае «на след нябачныя», далей, амаль чужыя...

Альбо такі яшчэ верш:

Срэбраны казак сад у снежнай стэпне. Дрэвы шпэччю ў глыбокай снізе. Грушка шэрэнг ланамі сваімі Зісла у снег.

Кольвым шклом абложаныя галіны, — У налах акулчаты вятры. Сны пра сонца, пра сонны, даўняны, Вецер, вецер, не сатры! Сніцца дрэвам свежасць кволай руці. Рыскі думак лёгкіх, коўдры хмар.

Сніцца моцны тыхаструіны Перуноў удар.

Сніцца дрывам... А мо сэрцу сніцца Строма жыцця, дзён інакшых даль.

Сонца поўдня, вясількі даць. І зямля ў садах...

Не будзем тут шукаць нейкіх незвычайных аб'яўленасці ці адрыццёў — пейзаж ёсць пейзаж, і свет яго абмежаваны... Зімовы, у снезе і шэрэні, сад працывастаны радкоў жыве сваім «незалежным» жыццём, і, разам з тым, гэта сад чалавек, сад душы, ён аразумелага смутку да далі, па сонцы...

А вось яшчэ і такая радкі Аркадзя МОРКАЎКІ, ужо зусім ішыя па танальнасці, па змесе:

Стуны ў дзверы, ціха стуны ў дзверы. І табе, як сонцу, буду рад. Бо з маленства ў чымырсе сэрца верыў. Мой таварыш, брат.

Малюнкі мастака В. Тарасова да кнігі «Што такое мікра тое» А. Вольскага, якая рыхтуецца да друку ў выдавецтве «Беларусь».

Прыход блізкага чалавек, другі — як сонца прыход! Дарыцца, гэта магло б прагучаць і рытарычна, калі б не музыка верша, не інтанцыя спагадлівых просьбы, не гэты паўтор: стукні... ціха стукні...

Шкада, канечне, што ў паэзіі Моркаўкі непасрэдна-грамадская тема не знайшла глыбокага і тэмпературнага выяўлення, але не будзем на гэтай падставе сiosa глядзець на асабістае ці пэйзажнае лірыку яна нешта малавартаснае і дурна-лікай пранікласцю «рагата-даць» сны зімовага саду і з гэтай жа вялікай ічырасцю редуцыя прыходу друга, — гэта чалавек па-свойму перспектыўны з пункту гледжання тэндэнтцы рэвалюцыйнага часу.

Дзе-нідзе Моркаўка зярнок падкрэсліваў думку аб аднасці

ную дзейнасць, ці то правіўся закон канспірацыі, толькі ў створаным Моркаўкам у 1941 — 1947 гадах вы амаль нічога не знойдзецца пра паэта-падпольшчыка і партызана, і гэта адсутнасць альбо нават прыглушанасць актыўна-эпітамічнага дзеяння, гэты лінак рэфлексіі ў вершах паэта значна зніжае іх грамадскае гучанне.

Вядома, сучасны, і асабліва малады, чытач, які б захацеў на творчасць паэзіі ўзвучыць найбольш поўную і праўдзівую карціну вайны, пачне не з лірыкі Моркаўкі, а з твораў, якія адлюстравалі і пакуты народа, і яго самаахвярнае мужнасць, яго нявольную волю да перамогі.

Але наўрад ці правільна зробіць той жа чытач, калі ён пачне ўз усяляк увагі вынаша-ніць ў змрку акупацыйнай но-

Кавалёны рукі не прысталі, што б ні стала — будзе перамога! І дарога ў край са шкля і сталі — Сама шчаслівая дарога...

Усё напісанае Моркаўкам пасля вайны прасякнута грамадзянскім матывам адданасці народным справам, ідэалам, мэтам. Гэта — патрыятычная па накірунку лірыка, хоць і вельмі няроўная па сваіх паэтычных якасцях.

Шмат яшчэ тут арнаментальна-прыгожых «пурпурных шаўкоў», і «кармазінавага цвету», і «сентаментальных «вольных вальсаў», што грае поле — на сумнай скрыпцы; шмат красамоўства і стылізаваных «народнае» («ой, і рана жнеек галасы гаманлі з рахам у бары», «ой, штогучер зорка Янку загарацца» і г. д.).

Аднак і добрага тут няма.

Рыгор БЯРОЗКІН

3 ПАКАЛЕННЯ ПЕРШЫХ

ДА 70-годдзя з ДНЯ НАРАДЖЭННЯ Аркадзя МОРКАЎКІ

розных аспектаў новай эпохі: «Травен, травен... Хай гусецце ліст, хай лічыцца — ліст гусецце новы! Скажам потым так і мы жылі і ў дажджы жалезным і ў любові».

Аркадзь МОРКАЎКА — першы, калі не памыліся, — беларускі паэт, які пачаў задумвацца над лёсам чалавек у сувязі з «бягграфіяй» усяго чалавечага роду, пачаў «варушыць» нашу прагістарычную памяць.

Мы помнім выдатны цыкл Тымчыны «Стварэнне свету»: «Адам з шатра выходзіць. Прышоў і стаў — ячора. Раздзьмуў агонь — куче...» Той жа Адам у МОРКАЎКІ звяртаецца да нас ад першай асобы:

Мільёны год таму назад і жыў... Яшчэ зямля, ад сонца адварачыўся. У згоду лёсу астыла. Як след на попельце мой вырысы лажыў. І зорка ў сэрцы нахавала... Вугалі, помню, тлелі каля кучы Каменя вострага...

На працягу 30-х МОРКАЎКА не друкаваўся. Не чутно яго было і ў час вайны. Але, як высветлялася пазней, менавіта ў гэтыя гады, жыццё ў акупаваным Мінску, МОРКАЎКА пісаў і пісаў шмат, і што толькі нязначная частка напісанага ім увайшла ў зборнік «Гады, як ветразь», які ўжо выйшаў пасля смерці паэта (МОРКАЎКА памёр 24 красавіка 1957 года).

Удзельнік адной са спеўгруп, мінчанін А. Рыжыкоў, расказаў аўтару гэтых радкоў, што МОРКАЎКА быў цесна звязаны з гэтай групай, і пераважна як інжынер, добра даведзены ў электраапаратуры і радыётэхніцы. «Нярэдка, — дадае А. Рыжыкоў, — Аркадзь Андрэевіч праз мяне заапанчываў групу звесткам аб нямецкіх часцях у горадзе».

Але ці то сам паэт не нарта высока адзінваў сваю падполь-

чы трагічныя вершы МОРКАЎКІ, іх боль і мука, якія паходзілі з прычыны куды шырэйшых, чым трагедыя асабістая, — з пакут народных. Тым больш, што для лірычнага героя МОРКАЎКІ рэфлексія і бяздзейнасць — не норма, а, наадварот, выпаданне з нормы, і сам ён праз востры лірычны канфлікт імкнецца свядзельніць неабходнасць актыўна-базілітаснага змагання з ворагам.

МОРКАЎКА звяртаўся да маладога аратата, расстралянага акупантамі: «На змаганне за жыццё краіны і мяне, араты, блаславі!» І ў моцных, выразных радках, якія не могуць не ўзрушыць праўдай перажывання, выяўляў афарбаванае глыбокім трагізмам паучцё адданасці роднай зямлі:

Рукі свае прасціраю удалеч. Клічу з туманага берагу човен. Не, немагчыма пакутаць далей. Жыць у няпэўнасці чорнай... Кожную ноч недарэчнае сніцца: Ветразь у моры, на беразе — зьвоі, Тройчы на дзды я падаю ніцма, Тройчы сцягнуо крываё...

Альбо такіх радкі, складзеныя адзасца, самай любоўю да бацькоўскага краю:

Паляталі з паветкаў сны. І ваку ў пагоні зьвішч. Але ўсё ж над вяршы сны Не падставіць ніколі шчы!

Залілася ты ўся слезамі. У пакуце сваёй сцітай. Дык хоць сэрца мае вазьмі, Мая матушка залатай!

І яшчэ такіх радкі, дзе сімвалічны вобраз народа-працаўніка і вера ў яго перамогу адліліся ў форму простую, ясную, спеўную:

На шляху гадоў стаць мастыяра, І куче наваль жалеза слова. Кавалёны рукі не ачэрціць. Не падмане песня кавалёва...

Скажам, у такіх радках пра тых, хто падмане край з руці і попелу: «Дарыцьдзень упартым нарагам, рашучаму вясцісту кос, гудку, што вятрыцца старою ад фабрык у поле прынес. Дарыцьдзень усім, хто трымае ў душы жываўторчы агонь, хто працае дзень пачынае і песьняй канчае яго».

Альбо ў вершы пра пустыню, пра людзей у пустыні і пра самога сабе, удзельніка экспедыцыі:

Хутка — палмы і азарт, Непаўняма вада. І пясок з-пад ног адразу Пачынае асцяць.

А няспынныя вярболоў Кавытамі мунць песьні... У азісах мы будзем Сінь хавенныя ляскі.

І ўжо зусім добрым здаецца мне верш, дзе МОРКАЎКА звяртаецца да закранутага яшчэ ў пару сваёй малодсці тэты Чалавек, яго розуму і невычэрпных творчых сіл:

Мо таму нас неспыраючы палам Сонца шчодрасе адухавіла. Каб трымаючы ў сэрцы трыпталата Неспыраючая жывая сіла...

Мо таму і дадзены паучцё — Паць паучцёў сціпых, Каб магл на камені адчуць мя, Ці ён годны на падмурк вечны...

Перад намі — малаток і камень... І калі ў грудзях агонь не утоне, — Камень песьняй неўміручай станае, Песня станае зоркай залатою...

Аркадзь МОРКАЎКА — не з тых паэтаў, што гучна абвешчалі адрыццё імі прышчыны, а тым больш церабілі «шляхі» і «напрамкі». Аднак у канкрэтнай практыцы паэта, у пакутнай ім творчай спадчыне ёсць і нямыла варты нашай цікавасці і павагі.

КНИГАРНЯ ЗАВЕЦЦА «ПОЛЫМЯ»

Кніжны магазін «Полымя» ведае кожны пачынальнік. Вабыць сюды багаты літаратурны па розных галлях ведаў. І пошукаць тут людзі, якія любяць кнігу і ўмеюць кваліфікавана расказаць аб ёй пакутніку. Гэта перш за ўсё старшы прадавец Т. Смірнова, малады кніжнік Л. Лазіцка, дырэктар магазіна М. Мацюк.

Цесняны сувязі ўстанавілі яны з камсамольскімі арганізацыямі і бібліятэкамі горада. Добра панамае распаўсюджваць кнігу моладзь камбіната вярхлята трыкаўтву, вучні трэцяй і трынаццатай сярэдняй школ, работнікі тэхнічнай бібліятэкі, фанера-запалівавага камбіната і інш.

Каб больш было патрэбных выданняў у магазіне, яго работнікі купляюць розную хадавую літаратуру ў масельшчына. Летась такой літаратуры набыта амаль на чатыры тысячы рублёў.

З веданнем справы панамаюць работнікі кнігарні камплектаваць фонды бібліятэк навуковых устаноў, гарадскіх і сельскіх. Усё гэта спрыяе паспяховай рабоце магазіна «Полымя».

КАЛІ Ў СЭРЦЫ ДНЕЕ

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.] тва, мабыць, ёсць віна і літаратару. Закаж не зводзіць да прафанаў і дню мастацтва, калі ідыя заказу робіцца ўласнай ідыя яго выканаўца. Прыгадаем ліст 26-гадовага Гогала да Пушкіна, у якім ён просіць, каб выдатны паэт прапанаваў яму які-небудзь сюжэт, бо пісаць хочацца, аж рукі дрыжаць. Пушкін прапанаваў яму сюжэт «Рэвізора»... Прыгадаем вельмі плённую для творчай працы п'есменніка дружбу Лейна і Горнага... Моейна ўхваліць смеласць і рашучасць тых аўтараў, што імкнуцца адразу ўзяць цяжкі творчы «гру», не баючыся надарвацца. Ці трэба цурацца таго, што спрыяе развіццю паэтычнага гарту?

Звычайна маладзёбіныя паэты вельмі чуйна рагуюць на імпульсы наваколнага жыцця, як кажучы, апэратыўна адгукваюцца на падзеі дня. У вершах, змешчаных у «Маладосці», выяўляецца ішыя тэндэнцыя: іх зацікаўленасць гістарычнай тэмай, імкненне прасачыць вытокі сённяшняга дня з мінулага. (Сяргей Законнікаў: «Тупат. Каменны тупат»; Анатоль Крыўчын: «Я з памяі стараных і крыўчой»; Вятар Гардзей: «Дваццаты вент»; Сяргей Панізнік: «У даўнім Менску рэчка

працякала»). Але ім бракуе глыбокай думкі, шкюдзіц ілюстрацыйнасць.

Большага дамагаюцца паэты там, дзе ідуць ад перапытка, перабалелага. Добрае ўражанне пакідаюць вершы Л. Дайнекі, Ю. Голуба, І. Стурко, А. Малеюка, Я. Шабана. Вось невялікі верш Анатолія Малеюка, паэтычны ад першага і да апошняга радка:

Агністыя галоўкі канюшыны На палях, на межах, на дугах, Разносіць вецер саладзавы пах. Аж лісьціям зачмокалі асімы.

Мне прыгадалася зімовае часіна. Дабгі скрыпучы санны шлях. Ружовая на снезе канюшына, Марозная аснома на губах.

Трэцяя кніжка часопіса шыроа прадсталяе маладых наэтас. Тут надрукаваны вершы В. Коўгун, Л. Забалотнай, В. Мамойна, Р. Баравіковай, М. Шаўчэнка. Калі далучыцца сюды яшчэ выступленні з вершамі ў іншых нумарах часопіса Д. Віцэль-Зангетавай, В. Вярбы, Н. Галіноўскай, Н. Маціш, В. Хамчук, дык атрымаецца, што не такія мы ўжо бедныя і на «жаночую» маладую паэзію.

ТАК, У ПАЭЗІЮ ідзе новае папаўненне. Яно ўдмліва засвойвае вопыт сваіх папярэднікаў, шліфа-

ўглядаецца ў навакольны свет, каб у мнстве падзей і фактаў, у шматгалоснай плыні жыцця знайсці адметныя рысы нашага часу, выказаць думы нашага маладога сучасніка.

Рэдакцыя часопіса «Маладосць» нарыталіва працуе з маладымі аўтарамі, імкнецца зрабіць часопіс штурхач барозы. Ад кожнага руху парывае снег. Вызвоняючы струны марозу. Як тонкае шкло, паветра звіняць. Ад гэтай бялоснай пшчоты. Адлічае год апошні дні. Зімакочы ў бэльх сумэтах.

У мінудлым годзе раздзел паэзіі быў вельмі бедны на пераклады. Надрукаваны толькі ў перакладзе з украінскай мовы вершы Пятра Гарцінага, які, дарэчы, жыве ў Беларусі, і ў перакладзе з армянскай — вершы Аванеса Туманяна. Не адгунулася «Маладосць» на голас маладзёжнага часопіса Украіны «Дніпро», які ў чыццёрцы судзі яшчэ выступленні з вершамі ў іншых нумарах часопіса Д. Віцэль-Зангетавай, В. Вярбы, Н. Галіноўскай, Н. Маціш, В. Хамчук, дык атрымаецца, што не такія мы ўжо бедныя і на «жаночую» маладую паэзію.

ТАК, У ПАЭЗІЮ ідзе новае папаўненне. Яно ўдмліва засвойвае вопыт сваіх папярэднікаў, шліфа-

— Аля! А вас учора ў «кандуіт» не запісалі за тое, што на вачэрнім спектаклі былі? Я любіла яго сабрю, Раменкава, які іграў Платона Крэчата, Савіно — Шкагу ў «Без любові Яравой». Яны часта заходзілі к мяне ў «Любові Яравой». Яны часта заходзілі да яго пасля спектакляў, засядзваліся, разгарачыныя вышлілі і размовамі, жартавалі, спрачаліся. Я чула, як ён прасіў часам:

— Шышэй, сябра, за сценкай — дзючынка... Мне ж не хацелася быць дзючынкай. Я адчула сябе дарослай год назад. З таго часу, як ён пасяліўся ў нашым доме.

У дзень прэм'еры я доўга прасавала сваю гафрыраваную спаднічку, ваджалася з валасамі... На спектакль прыйшла з новай прычоскай і ў тудых на высокіх абцасях, якія абла ўпершыню.

У раздзяваліны паглядзела ў вялікае люстра. Убачыла, што твар у мяне ўсё роўна круглы, як месяц, а сама я ўсё доўгая і худая, як кноч.

«Апошні» прайшлі з поспехам. Гарбатыя Люба — Лагацкая і на гэты раз прывяла гледачоў. Светава выклікала на сцэну, ён сціпла схіляў галаву і прапуская наперад Лагацкую.

Пасля спектакля я доўга стала ў вестыбулі. Я хацела павіншаваць рэжысёра. Я нават спадзівалася, што нам па дарозе.

Светаў выйшаў, трымаючы пад руку Лагацкую. Мне было пакутна і балюча...

...У мяне было шэсць лек і дзесяць бульбін. Іх далі мне ў вёсцы. Яшчэ я сіцскала ў руках

ключ ад дома. Адрываць ім ужо ніколі нічога не дадзедца, таму што дом згараў. Але нічужы ключы я не магла. Яго даў мне бацька ў першы дзень вайны. Не дакажуныя пошвы, ён, урач, пайшоў у ваенкамат і больш не вярнуўся. Перад адыхом кажаў:

— Я дамоўся з Катлярскімі. Калі прыйдзецца пакінуць горад, яны вомуюць цябе. Катлярскіх я таксама больш не бачыла.

...Я сядзела на прыступках ганка былога нашага дома. Не хацелася думаць пра гэтыя ішыя радкі і дзесяць бульбін, але думаць пра іх прымушаў год. Я ўсё намагалася падніца і пайсці да Валі Лобік — іх дом не разбамбілі. Але нешта не пускала мяне адсюль. Можна судзі прыйдзе Света? Можна і ён застаўся ў горадзе?

Назаўтра я зноў сядзела на старым ганку і чакала яго. Адходзічы, кавалкам цагліны надрапала на падмурку: «Жыву на Слясарнай, 5. Аля».

Я жыла ў Валі. Маці яе, Антаніна Фёдаруна, заўсёды была добрая да мяне. Памятаю, пасля таго, як намерла мама, яна часта прыходзіла да нас. То варанія прынесе, то грыбоў засоланых. І цяпер Антаніна Фёдаруна прытуляла мяне і ўсё даяліла пароўну — між Валій і мной.

Я часта баздзялася на горадзе. Ён быў чужы і непрыветлівы. Людзі сноудзіліся па ім, як цені — галодныя, маўклівыя... Часам бачыла, як людзі таропка займалі чаргу да вялікага чорнага катла — немцы «чавталі» насельніцтва баландай. Мне было балюча сядзець на шый Антаніны Фёдаруны. Таму, выходзячы з дому, я стала браць з сабой катлаў. Аднойчы мне «папанчавала». Я атрымала баланду,

прыпраўленую адеклівымі словамі немца: — О, махдэн! Дас іст ніхт філь, абэр фон хэрці!

